

Ilyen hatást gyakorolhat pl. a termelőerő szerkezetének és elosztásának változása, új tudományos—termelő szervezetek létesítése, általánosan szólva: az ország tudományos és ipari fejlődése.

A belső tényezőkhoz sorolható az információs, a munkaerő- és az anyagi—műszaki erőforrások alakulása a rendszerben.

A harmadik szakaszban végrehajtandó művelet a prognózis módszereinek kiválasztása. Ezek között fontos helyet foglalnak el a szakértői értékelésen alapuló módszerek. Az effajta felmérésekhez kérdőívet kell szerkeszteni, amely tartalmazza a hálózat munkájának és működésének alapvető mennyiségi és minőségi paramétereit. E módszerek közül főként az ún. *delfi technika* ajánlható, amelyet már több helyütt sikerrel alkalmaztak a műszaki könyvtárak és szolgáltatások fejlődésének (fejlesztésének) előrejelzésére. Megbízható eredmények érhetők el az ún. *heurisztikus módszereknek* a matematikai—statisztikai és más módszerekkel való összekapcsolásával is.

Az *extrapolációs technika* abban az esetben alkalmazható hatékonyan, ha nincs erős rendszertelenség a meghatározóan fontos mutatók változásaiban. A *modelllezési módszerek* ugyancsak jó hatásfokkal vehetők igénybe.

A negyedik szakasz munkálatai a következő tevékenységekre, illetve adatokra épülnek:

szakértői felmérések;

az információs és könyvtári területen végzett előrejelzések tapasztalatainak általánosítása;

a könyvtárak fejlődési irányainak elemzése;

a határterületi ágazatok fejlődésének prognózisai;

külső és belső tényezők.

Az ötödik szakaszban — az ismertett módszerek alapján — összeállítható a hosszú távú program. A GPNTB munkálatai a következő alapvető fejlődési—fejlesztési irányokat különítették ki:

1. a tudományos—műszaki könyvtári hálózat szerkezeti felépítésének és irányításának korszerűsítése az országos automatizált tudományos—műszaki információs rendszer keretében;

2. a műszaki könyvtárak tevékenységének centralizálása, specializálása és koordinálása; az állománygyarapítás és raktározás szervezésének szabályozása; az állományok összetételének korszerűsítése kooperáció és igényfelmérések alapján; az állomány aktív részének növelése; a tárolás rendszerének korszerűsítése; a könyvtárak közötti állománymegosztás szabályozása; az állományok mikrofilmezésének kiszélesítése;

3. a könyvtári szolgáltatások, az információs—bibliográfiai tevékenység, valamint a tömegtájékoztatás és propaganda korszerűsítése; az irányított és specializált könyvtári szolgáltatások fejlesztése; a mikroformátumú információhordozók használatának kiszélesítése; az on-

line keresőrendszerek bevezetése; a számítógéppel készült információs—bibliográfiai kiadványok, ajánló bibliográfiák további fejlesztése;

4. a tudományos kutatások és a módszertani tevékenység korszerűsítése; a legfontosabb elméleti és gyakorlati kutatások elvégzése; a műszaki könyvtári tevékenység hatékonyságát értékelő kritériumok meghatározása, a könyvtárak integrálásának tudományos, módszertani és szervezeti problémái, információs igénykutatás, a könyvtári—bibliográfiai munkafolyamatok automatizálása, az olvasószolgálati technológia korszerűsítése, a könyvtári tevékenység alapvető irányzataihoz kapcsolódó módszertani kiadványok rendszerének létrehozása;

5. a könyvtári—információs folyamatok gépesítésének és automatizálásának fejlesztése; az állománygyarapítás és katalogizálás automatizálása; mágnesszalagos szolgáltatások létrehozása információcseré céljából; az információs—bibliográfiai kiadványok számítógépes előállítás; az információkeresés és kölcsönzés automatizálása; mikrofilmállományok szervezése;

6. a könyvtárak anyagi—technikai bázisának megerősítése; másoló—sokszorosító, valamint mikrofilmtéchnikai berendezések beállítása; a munkavégzéshez szükséges területek növelése;

7. a szakemberképzés javítása; a könyvtári—információs gyakorlatban használt műszaki berendezésekhez értő könyvtárosok és információs szakemberek képzése; a főiskolai könyvtárosképzés korszerűsítése; az információs dolgozók továbbképzési rendszerének fejlesztése; oktatási—módszertani segédesszerek készítése a könyvtárosok folyamatos képzéséhez és önképzéséhez.

/Rekomendacii po metodike iszszledovaniija perszpektiv razvitija szeti naucsno-tehniczeszkih bibliotek. Iz opüta naucsno-iszszledovatel'szkih rabot GPNTB SZSZSZR. Moszkva, 1980. soksz. 8 p./

(Novák István)

Az építőipari tájékoztatás helyzete Nagy-Britanniában

Információtípusok és felhasználók

A brit Környezetügyi Minisztérium (Department of the Environment) a közelmúltban széles körű felméréseket kezdeményezett azzal a céllal, hogy az építőiparban az eddiginél hatékonyabban vegyék igénybe, s használják fel a tájékoztatási szolgáltatásokat, kiadványokat.

A tájékoztatás iránti szükségletek

Az építőipar az egyik legszerteágazóbb iparág mind szerkezeti, mind földrajzi vonatkozásban.

Jellemző rá, hogy azok, akik felelősek a tervezésért, és azok, akik a terveket kivitelezik, fizikailag szét vannak választva. Az egyik oldalon állnak a tervezők: az építésszek, a mérnökök, a felügyelők stb., a másik oldalon pedig az általános és speciális munkára (fűtésszerelésre, villamossági munkákra) szakosodott kivitelezők. Jellemző az is, hogy mind a két oldalon a kis vállalatok vannak többségben; igazán nagy vállalat, szervezet alig akad.

Az információ, kommunikáció tehát elengedhetetlen: szükség van műszaki rajzokra, tervek, paraméterekre. Fontos az építőipari anyagokra, termékekre vonatkozó információ is, de az ellenőrzés, szabályozás szempontjából főként a szabványok nélkülözhetetlenek.

Információtípusok

Termékinformáció

Több ezer vállalat foglalkozik építőanyagok termelésével, előállításával, s ezek együttesen mintegy félmillió különböző anyagot termelnek. Ezekről nagyon sok gyártmánykatalógus jelenik meg.

A termékek áttekintésére való törekvés megfigyelhető: vannak olyan referenz művek amelyek a tételek nagy részét felveszik, rendszerezik, és létrejött a kereskedelmi termékek vonatkozásában 4 adatbank is, de ezek egyike sem teljesen átfogó.

Jóllehet brit szabvány jelent meg a termékinformációk formátumára vonatkozóan, ezt azonban a gyakorlat – sajnálatos módon – alig veszi figyelembe.

Általános információk

Az építésügyi technikákat, módszereket és szabványokat illetően is nagy a választék, de egyúttal – sajnos – az átfedés is. Ez azzal van összefüggésben, hogy az ilyen típusú információkat kb. 30 különböző szervezet szolgáltatja.

Közülük az egyik legjelentősebb a Brit Szabványügyi Hivatal (*British Standards Institution*), amelynek kb. 1500 szabványa vonatkozik az építőiparra. Ezek egyharmada nélkülözhetetlen lenne a gyakorlatban, sok kisebb vállalat mégsem tud hozzájuk férni, mert drágák, különösen, ha azt sem hagyjuk figyelmen kívül, hogy sorra jelennek meg a javított, bővített, átdolgozott kiadások.

Tervezési információk

Műszaki rajzok, tervdokumentumok, anyagmennyiség-kimutatások, műszaki paraméterek tartoznak ebbe a körbe.

A helyzet itt kedvezőbb, mert néhány éve információs szabványok és konvenciók születtek (pl. brit szabvány a rajzolás technikákra és jelrendszerre, vagy iparági

szabvány a mérési szabályokra vonatkozóan), s ezeket a gyakorlat sem negligálja.

Az információk felhasználói az építőiparban

A fentebb említett információ típusokat az építőipari szakemberek mindennapi munkájukban széles körben használják fel. Egy átlagos tervező munkaidejének kb. 30–40%-át tölti el információkereséssel és feldolgozással. Nagyon jelentős százalék ez – s ezen az alapon akár információs, kommunikációs szakembernek is tekinthetjük őket –, de ha megkérdeznénk ebbéli véleményüket, elutasítanák ezt az epitheton ornanst, s legjobb esetben is másodrangúnak minősítenék az információkkal kapcsolatos tevékenységüket.

Ugyanez a helyzet a kivitelezőkkel: ők pl. úgy vélik, hogy munkájuk sikere meghatározó módon vezetési és kereskedési készségükön múlik, s másod-, illetve harmadrendűnek tartják azt, hogy a műszaki rajzok, tervek, anyaglisták össze legyenek hangolva.

Az tehát a szomorú valóság, hogy az érdekelt szakemberek még mindig nem tekintik fontos tényezőnek a tájékoztatást. Ebből következik, hogy nem tekintik kritikus pontnak a tervezés- és kivitelezés jobb információellátását sem.

Paradox módon, ha az információs módszereket az egyik szinten tökéletesítik, az sokszor nem ott hoz hasznot, hanem másutt. Pl. ha egy tervező új módszert vezet be a tervrajzok tartalmára, szerkezetére vonatkozóan, s ennek következtében az építkezés költsége alacsonyabb lesz, az előnyös lesz a kivitelező szempontjából, de rosszul jár a tervező, mert tiszteletdíját az összköltség százalékarányában állapítják meg.

Az építőipari tájékoztatásra ható tényezők

Pénzügyi–gazdasági tényező:

az információtermelés, szétszórás, használat egyre költségesebb lesz; ez a tény az információ termelőit gazdaságosabb, hatékonyabb megoldásokra készíti: fokozott együttműködésre pl. a termékinformációs kiadványok szerkesztésében, az információ szelektív terjesztésében stb.

Műszaki–technikai tényező:

a számítógépes információs rendszerek kifejlődése alapvetően befolyásolja a tájékoztatást. Nő az együttműködés és szabványosítás szerepe, kialakul egy egységes építőipari szakterminológia, kidolgozzák a kulcsszavazás és indexelés elméleti és gyakorlati szempontjait.

A viewdata típusú on-line rendszerek is belépnek a tájékoztatási szolgáltatások körébe.

A tájékoztatás terén folyó fejlesztési tevékenységek

A brit Környezetügyi Minisztérium évek óta fontos szerepet játszik a tájékoztatás fejlesztésében. Kísérleteket támogat, propagandamunkát fejt ki. Ennek értelmében valamelyest nagyobb a hajlandóság az együttműködésre mind az információtermelők, mind pedig a felhasználók körében. Egyre szélesebb körben jelennek meg a brit szabványnak megfelelő információs szolgáltatások, pl. a termékinformáció terén.

Az általános információk szolgáltatásával kapcsolatban kísérletek folynak: *hogyan lehetne regionális szinten együttműködni az általános nyilvános könyvtáraknak, a műszaki felsőoktatási intézmények könyvtárainak, és az iparvállalatok könyvtárainak a jobb információs szolgáltatás érdekében.* Ha ez megvalósul, annak főleg a kisebb vidéki vállalatok veszik majd hasznát.

Összeállították az *építőipari tezauszrt (Construction Industry Thesaurus, CIT)*; ezt széles körben használják, figyelembe veszik, pl. a szabványok megfogalmazása közben is. A *viewdata* rendszer kifejlesztése során előtérbe került a kulcsszavazás, s kidolgoztak egy olyan rendszert, amelynek alapján tájékoztatási adatbank jöhet létre, a szabványokat, a technikai–műszaki útmutatásokat, termékadatokat, építési–fenntartási költségeket, a kurrens eseményekre vonatkozó adatokat stb. egyaránt felölelve. Mindez jelenleg még kísérleti fázisban van, de a 20 legfontosabb információs szolgáltató szervezet már megtette a kezdő lépéseket az együttműködés terén.

A jövőben lehetővé válik, hogy a szakemberek széles köre jusson gyors információkhoz. Az információszerzés folyamatát megkönnyíti majd, hogy *rendelkezésre fog állni a kulcsszavak betűrendes és hierarchikus jegyzéke.*

A műszaki felsőoktatási intézményekben a közeljövőben *bevezetik az információfelhasználók képzését:* minden leendő szakember megismerkedik a tájékoztatás problémáival és a tájékoztatási szolgáltatásokkal. A gyakorló szakemberek részére hasonló célú segédeszköz jelenik meg a közeljövőben.

A jelenlegi gazdasági helyzetben előtérbe kerül a tájékoztatás s annak hatékonyabb felhasználása. A Minisztérium kezdeményező szerepe a jövőben is fennmarad e téren, de az operatív teendőket a tájékoztatás összehangolása, fejlesztése terén az *Országos Építésügyi Ügynökség (National Building Agency)* veszi át.

/CHAPLIN, M. F.: *Quality and quantity of information.* = *Aslib Proceedings.* 32. köt. 2. sz. 1980. p. 62–67./

(Pálvölgyi Mihály)

A mikroprocesszorok alkalmazásának lehetőségei a könyvtári és információs munkában

A számítógépek árforradalma

A számítástechnikában a legutóbbi két évben alapvető változások történtek. A fejlődés nemcsak a számítógépi módszerek vonatkozásában és az alkatrészek típusai tekintetében, hanem a számítástechnikai eszközök árában is megnyilvánul. Ez utóbbi változás olyan mértékű, hogy ezentúl ott is lehetséges lesz számítógépeket alkalmazni, ahol a költségvetés keretei ezt eddig nem tették lehetővé.

Az árcsökkenés leginkább azzal érzékelhető, hogy még egy kisebb *miniszámítógép* ára 20 000 £, addig egy *processzoros számítógéprendszer* 2000 £-ba egy „csináld magad” módszerrel alkatrészekből házilag összeállított *mikroszámítógép* mindössze 200 £-ba kerül.

A miniszámítógépek ára meglehetősen alacsonynak tűnik, de vegyük figyelembe azt, hogy mágneslemezes és -szalagos tárolóval együtt a teljes konfiguráció ára már 40 000 £-ra, vagy még többre is rúg.

A mikroszámítógép kínálati ára sok esetben magasabb, mint azt az adott alkalmazáshoz kívánatos konfiguráció igazolná. Az Egyesült Királyságban már 500 £-ért kaphatók olyan típuscsomagok, amelyekhez egy mikroprocesszorral ellátott billentyűzet, egy megjelenítő és egy kazettás mágnesszalagegység tartozik, az utóbbi a tömeges információtárolás számára. A gép közepes szintű nyelvel programozható, és az egyes, gyakran alkalmazott rutinok előre be vannak programozva. A program számára kb. 4000 karakter áll a rendelkezésre.

Ugyanennek a készüléknek egy fejlettebb, 16 000 karakteres tárolókapacitással és magasabb szintű, előre programozott rutinokkal rendelkező változata 800 £-ba kerül. Amennyiben két, összesen 160 000 karakterkapacitású mágnesszalagegység, továbbá kiíró készülék is tartozik a készlethez, akkor ára valamivel meghaladja a 2000 £-ot.

A számítógépek technikai fejlődése

Az ötvenes években, amikor az első számítógépek üzemszerű alkalmazását megkezdték, a technológia meghatározó módon elektroncsövekre épült. Amikor később kifejlődött a félvezető alkatrészek technikája, a *számítógépekben is tranzisztorokat alkalmaztak.*

Az elektronikai technika továbbfejlődésének eredményeként előbb *az integrált áramköröket*, majd pedig a nagymértékben és igen nagymértékben integrált áramköröket kezdték alkalmazni a számítástechnikában. Ez